

KÖRÖS-VIDÉKI
VÍZÜGYI IGAZGATÓSÁG
GYULA

EGY GÁTŐRDINASZTIA

Beszélgetés a régi időkről

Simándi Gyulával és édesanyjával, Eszti nénivel

Simándi Gyula Nagytóti gátőr

Simándi Gyulával a Nagytóti gátőrháztól nyugdíjba vonult gátőrrel 14 évvel ezelőtt ismerkedtem meg. Minden évben minimum egyszer – az őszi szemlére való felkészülés során – találkoztunk és mindig megcsodáltam a gátőrtelep rendezettségét és a Gyszi által készített fafaragásokat, amelyek a gátőrházat díszítették. Tavaly, amikor nyugdíjba vonult, egy beszélgetésünk kapcsán tudtam meg, hogy az ő családja egy igazi vízügyi dinasztia. Nem ritka ez a vízügy berkein belül, de a 4-5 generációs gátőrség már igazi kuriózum. Ebből az alkalomból kerestem meg egy múltat felidéző beszélgetésre Gyszit és 88 éves édesanyját, Kardos Esztert. Gyszi édesanyja egy Komádi szélén lévő kertés házában fogadott minket nagy szeretettel, első kérdésemet hozzá intéztem. Eszti néni, milyen vízügyes múltra tekinthetünk vissza a családjukban?

A férjem id. Simándi János 1949-től akkor még a Kultúrmérnöki és Belvízrendező Hivatalnál kezdett dolgozni kubikusként, majd a Körös-vidéki Vízügyi Igazgatósághoz került. 1960-tól az 1984. évi nyugdíjba vonulásáig a Nagytóti gátőrház gátőre volt. Ezt követően fiam Gyszi lett a gátőr. Én és édesanyám is gátőri családban gátőrháznál születtünk. Édesapám id. Kardos Bálint is gátőr volt, ő 1925-ben kubikusként kezdett dolgozni, majd munkavezető, később gátőr lett. 1955-ig volt vízügyi dolgozó és az iszapi gátőrháztól ment nyugdíjba. Anyai nagyapám szintén gátőr volt, őt ifj. Farkas Bálintnak hívták és 1910-1940 között teljesített szolgálatot, de dédapám, id. Farkas Bálint is csatornaőr volt a XIX. századfordulóján. És persze ha előre tekintünk, a fiam Gyszi nyugdíjba vonulása után Gergő unokám lett az új Nagytóti gátőr. A családjukban szinte hagyomány volt vízügyesnek lenni, hiszen másik fiam János is majd 20 évig vízügynél dolgozott gépészként, és testvérem két fia Kardos Bálint és Kardos Gyula szintén gátőrök voltak, Körösszakálban és Dondorogon.

Szinte egész életüket a vízügy, a gátórség határozta meg.

Gyakorlatilag igen, férjem bejárta a ranglétrát, mire gátőr lett. Mert régen nem lehetett egyből gátőr az ember, előbb bizonyítania kellett. Kubikusként kezdett, majd később csatornaőr lett, csak azután 1960-ban nevezték ki gátórré, amikor rátermettségéről, szorgalmáról tanúbizonyságot tett. Volt, hogy közel száz fős kubikus brigád irányításáért felelt. Férjem mindig megállta a helyét, az évek során sok elismerést is kapott. Az 1970-es árvíz után született döntés, hogy a régi őrházat elbontják és nem messze egy új őrház épül. Így 1974-ben az új Nagytóti gátőrházba költözhattünk, ahol 10 évet éltünk, onnan ment nyugdíjba. 2005-ben halt meg, azóta egyedül élek.

Kardos Eszter, Simándi Gyula édesanyja

Gyuszi, testvéreiddel gátőr családban nőttetek fel, a gátőrök mindennapi életét kisgyerekként is már megélhetted. Készültél-e a gátórségre, hiszen édesapád után te lettél a Nagytóti gátőr?

Én nem igazán készültem gátőrnek. Gyerekként sokat voltam a természetben, a Sebes-Körös partján sokat játszottunk, már ekkor megszerettem a fafaragást. Nyüzsgő gyerek voltam, mindig foglalkoztam valamivel, a kisbicska mindig a zsebemben volt, és ha olyan fát találtam, amit faragni lehetett, akkor már faragtam is. Azt gondolom a csend, a nyugalom, a természet szeretete ekkor alakult ki bennem. Ennek ellenére az általános iskola elvégzése után Gyulára kerültem lakatos szakmát tanulni. Az iskola elvégzése után egy termelőszövetkezetben dolgoztam, majd Debrecenbe helyezkedtem el, így feleségemmel a nyüzsgő nagyvárosba költöztünk. Édesapám nyugdíjba vonulása után a gátőri állást meghírdették. Úgy volt, hogy testvérem, Jancsi lesz a gátőr, de ő akkoriban nem szeretett volna az lenni. Én a feleségem biztatására pályáztam meg a gátőri állást, amit a mai napig nem bántunk meg, hiszen 36 évig boldog, sikeres életet éltem meg gátőrként. Nyugdíjba vonulásom után fiam vette át a „stafétát”. Ő már tudatosan készült rá, vízépítő technikusként végzett, és nagyon szereti ezt a különleges hivatást.

A gátőri mesterség több mint 150 éves múltra tekint vissza, a XIX. század végén a gátőrök már kint éltek a gátak mellett, mindennap végezték a gátőri munkájukat, figyelték a folyók vízállását, a gátak állapotát. Ez jelenleg is így van. De van-e különbség a régi és mai gátőrfeladatok között?

Igazából van is, meg nincs is. A gátőrök régen is, és napjainkban is ugyanazokat a feladatokat végzik nap, mint nap. A gátőri szabályzat szerint a gátőrök a gátőrzásukat hetenként legalább két alkalommal, a vízrendezési és vízhasznosítási műveket legalább havonta két alkalommal bejárják, a műtárgyakat figyelik, karbantartják. Régen a gátőrök ezt a sok kilométert gyalog, kerékpárral vagy lóháton tették meg, ma már autóval vagy motorral mennek a távoli helyszínekre.

Régen egy különleges, de fontos feladata is volt a gátőröknek. Az ürgelyukak keresése, ürgék megfogása, amit egy speciális eszközzel végeztek.

A gátőröknek vízkormányzási és vízrajzi feladata is van, de az őrtelep és a hozzá kapcsolódó szertárak, vagyonelemek, vagyontárgyak állagmegóvásáról is gondoskodniuk kell. Régen minden gátőrházhoz egy-egy brigád tartozott, akik a gátőr utasításai szerint végezték a karbantartásokat, fenntartásokat. Ma közfoglalkoztatottak vannak a gátőr irányítása alatt, de nem egyenletesen. Sok helyen nincsenek is.

Ma már a gátőröknek is ismernie kell a számítógépet, különböző informatikai programokat. Sok az adminisztráció, nyilvántartás, persze a hagyományos papíralapú szolgálati könyvek vezetése is megmaradt. A Nagytóti őrháznál az 1960-as évektől kezdődően megtalálhatóak a szolgálati könyvek, melyekben az őrzésen történt minden fontos esemény megtalálható.

A Nagytóti gátőrházat mindenhol faragások díszítik

A gátőr munkaideje nem ér véget délután négy-öt órakor, ha a munka megkívánja, akkor hétvégén vagy ünnepnapokon is el kell végezni az adott feladatokat. Azt gondolom ez régen is így volt.

Gátőrnek lenni egy életforma, régen nagyon nehéz volt bekerülni, igazi irigyelt, megbecsült szakma volt. Nagy volt a tekintélye, a környékbeli emberek mindegyike ismerte őket. Ugyanakkor régen nem voltak hírközlési eszközök, ezért egy-egy adott esetben sokkal önállóbban kellett döntenie, végeznie a napi feladatokat.

Milyenek voltak az életkörülményei régen és milyenek most egy gátőrnek és a családjának? Mennyire változott az utóbbi években a gátőrházi infrastruktúra?

Szinte össze se lehet hasonlítani a régi és a mostani gátőri életet. Régen minden gátőrháznál nagyon elterjedt volt az állattartás, szarvasmarhát, lovat, sertést, birkát és szárnyasokat mindenki tartott. Háztáji gazdaságban minden megtermett. Minden gátőrháznál volt kemence, ahol a kenyeret sütötték. A tejből vajat, sajtot, tejfölt saját maguk készítették. Viszont áram nem volt, csak az 1960-70-es években indult meg a gátőrházak villamosítása. A mai korszerűnek mondható gátőrházakban komfortos körülmények vannak.

A folyók mellett lévő gátőrházakat tanyavilág vette körül. A Nagytóti őrháznak 14 tanyaszomszédja volt, akikkel igyekeztünk jószomszédi viszonyt kialakítani. Akkoriban figyeltek egymásra az emberek, igazi összetartó társaság volt. Vasárnaponként összegyűltünk a gátőrház udvarán, a nagy diófa alatt szólt a telepés rádió, ment a főzés, sütés és a kártyázás. Ez már a múlté a tanyavilág megszűnt, a tanyákat elbontották, nincsenek szomszédok.

Eszti néni, látszik, hogy beszélgetésünk során ma is nagy átéléssel tekint vissza a múltban történetekre, a régi emlékek szinte megelevenednek előttem is. Régen a gátőrök feleségei is ugyanúgy tudták a gátőri feladatokat, sokszor be is segítettek a gátőri munkába, nem véletlen, hogy a gátőrfeleségek egy időben vízügyi alkalmazásban voltak.

Így igaz. Régen a gátőrfeleségek is alkalmazásban voltak, én is 1976-1984 között vízügyi voltam 4 órában, de tulajdonképpen végig vízügyesként éltem meg a mindennapokat. Gátőr családban nőttem fel, gyerekkoromban hamar hozzá kellett szokjak a gátőrház körüli munkákhoz. Volt úgy hogy a szülők elmentek végezni a dolgukat, én pedig 8 évesen meglepetésként paprikáskrumplit kezdtem főzni. Sikerült jól elsózzam, de édesanyám vízzel és galuskával „feljavította”. 14 évesen a kenyeret már rendszeresen én sütöttem a kemencében. Később férjhez mentem és a gátőri élet tovább folytatódott. A háztartás, a gyereknevelés és a gátőrház körüli munkák mellett férjemnek is sokat segitettem. Volt, hogy motorra ültünk és mentünk ketten tiltókat takarítani, rendezni azok környezetét.

Visszatekintve mi volt a legnehezebb dolog a gátőri életben?

Az 1970-es nagy árvíz a Sebes-Körös térségét is érintette, nagy feladatokat adott az akkori vízügyeseknek, a folyópart mellett élőknek. Az árvíz megszűnése, illetve lejjebb vonulása után a sebes-körösi gátőröket a Tiszára vezényelték. Férjemet többedmagával elvitték a tiszai gátakra. Sokáig azt sem tudtam merre van, hogy van, mit csinál, majd 5 hét után hazajött tisztálkodni, váltás ruháért, élelemért, majd újabb 2 hétre ismét elment. Ekkor a gátőrház körüli munkákat, a háztartás vezetését, az állatok gondozását nekem kellett végezniem. Nehéz időszak volt...

Eszti néni férje, id. Simándi János, mikor a Tiszára vezényelték védekezni

... és mit lehetne kiemelni, ami emlékezetes szép emlék maradt?

Az 1970-es árvíz után a régi Nagytóti gátórház elbontásra került, nem messze a régitől egy új gátórház épült, ahová 1974-ben átköltöztünk. Ez a gátórház már jóval korszerűbb volt a réginél, volt benne fürdőszoba, be volt vezetve a víz és áram is. Az átadóünnepségen az akkori igazgató (Takács Lajos) olyan gyönyörű beszédet mondott, hogy örömömben sírva fakadtam. Ekkor egy mérnök úr odalépett hozzám, és azt mondta: *„Simándi néni ne sírjon – nyugtatott, és hozzáfűzte, hogy egyet sajnálok, amikor maguknál voltam 1972-ben a régi őrháznál, nem fotóztam le, ahogy a fateknőben mosott”*.

Úgy gondolom, hogy régen jobban meg voltak becsülve a gátőrök, voltak összejövetelek, kirándulások is. A gátőrfeleségeket is vitték kirándulni. Voltunk Pannonhalmán, Pécs környékén is, de férjemmel együtt soha, mert akkor az őrtelepet, gátőrzárast ki tartotta volna rendben? Ha a gátőrök voltak oda, akkor a gátőrfeleségekre hárultak a feladatok.

Gyuszi tavaly nyugdíjba vonultál, mennyiben változott meg az életed?

Egyfajta megnyugvás lett. Továbbra is tevékenykedem, intézem a napi tennivalókat, de már minden kicsit „ráérősebb”. A fafaragással, asztalos tevékenységgel kapcsolatos hobbimat továbbra is folytatom.

A betérőket faragott oszlop köszönti a Nagytóti gátőrtelen

Gergő - a fiad - szokott még segítséget, tanácsot kérni tőled? Szoktatok-e beszélgetni a gátőrségről?

Igen. Sokszor kijárunk a gátórházhoz, meglátogatjuk, beszélgetünk, nosztalgizálunk. A napi rutinfeladatokkal kapcsolatban már nem kéri ki a véleményemet, de egy-egy újonnan felmerülő kérdést még megvitatunk.

Ezek után elbúcsúzom Gyuszitól és az egyedül élő 88 éves Eszti nénitől. Kifelé menet megálltam egy percre még az udvaron és szétnéztem. Szembetűnt az udvar rendezettsége, a virágoskert, ahol a virágok épp várják a tavasz eljövetelét, a frissen sepert járda, a felkapált föld az előkertben. Nézem az utcai kerítés tövét, ahol az utcában már csak itt sarjadzanak a virágok. Eszembe jutott, hogy ez a rendezettség, precizitás, szorgalom biztos az egykori gátőri élet öröksége.

Kedves Gyuszi, kedves Eszti néni köszönöm a riportot, és nagyon jó egészséget kívánok!

Schriffert András

Bodoki Károly Vízügyi Múzeum Baráti Kör